

Sámi allaskuvla
Sámi University College

FÁGAPLÁNA

SÁMI VUOĐĐOSKUVLAOAHPAHEADDJIOAHPPU

5–10

Sámegiella ja sámi girjjálašvuohta 1 ja 2

60 oahppočuoggá

Sámi allaskuvla dutkan- ja oahppostivra dohkkehan 13.06.12 áššis DOS 48/12. DOS jođiheaddji dohkkehan mearrádušnotáhttain 25.9.2013. Dutkan- ja oahppostivra dohkkehan ođastemiid 8.10.2014, áššis 76/14. Dutkan- ja oahppostivra dohkkehan ođastemiid 23.02.2015, áššis 23/15.

SISDOALLU

OASSI I	4
1. Fága namma	4
2. Oppalaš dieđut fága birra	4
3. Oahppoprográmma gullelašvuhta	
4. Sisabeassangáibádusat	4
5. Oahpahusgiella	4
6. Sisdoallu	5
7. Oahppanjoksoat	6
8. Oahpahan- ja oahppanvuogit	7
9. Gáibádusat beassat eksámenii	8
10. Eksámen	8
11. Lea go privatisttain vejolaš váldit dán fága	8
12. Kvalitehtasihkkarastin	8
13. Lohkanmearri	9
OASSI II OAHPPOOVTTADAGAT	10
1. OAHPPOOVTTADAT - 15 oč.	10
Sámegeiela hámit ja ráhkadusat giellaoahpahas (15 oč.)	10
Oppalaš dieđut oahppoovttadaga birra	10
Sisabeassangáibádusat	10
Sisdoallu	10
Oahppanjoksoat	10
Gáibádusat beassat eksámenii	11
Eksámen	11
Lohkanmearri	11
2. OAHPPOOVTTADAT - 15 oč.	
13	
Lohkama, čállima ja njálmmálaš gálggaid ovdánahttin, Sámi girjjálašvuhta ja mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuhta oahpahas	13
Oppalaš dieđut oahppoovttadaga birra.....	13
Sisabeassangáibádusat.....	13
Sisdoallu	13
Oahppanjoksoat	14
Gáibádusat beassat eksámenii	16
Eksámen	16
Lohkanmearri	17
3. OAHPPOOVTTADAT - 15 oč.	21
Máinnasteapmi ja sámi njálmmálaš árbevierru oahpahas, Čállinbarggut, teakstaoahppa ja giellafágalaš bargovuogit oahpahas (15 oč.)	
Oppalaš dieđut oahppoovttadaga birra	21
Sisabeassangáibádusat	21

Sisdoallu	21
Oahppanjoksoat	22
Gáibádusat beassat eksámenii	23
Eksámen	23
Lohkanmearri	24
4. OAHPPOOVTTADAT - 15 oč.	26
Giellahistorjá, čállinvuogit ja suopmanat oahppomáilmmis. Giella ja servodat, guovttegielalašvuohta (15 oč.)	26
Oppalaš dieđut oahppoovttadaga birra	26
Sisabeassangáibádusat	26
Sisdoallu	26
Oahppanjoksoat	27
Gáibádusat beassat eksámenii	27
Eksámen	28
Lohkanmearri.	28

OASSI I

1. Fága namma

Sámegillii:	Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahppu 5–10, Sámeigiella ja girjjálašvuohta
Dárogillii:	Samisk grunnskolelærerutdanning 5–10, Samisk språk og litteratur
Suomagillii:	Saamelainen opettajankoulutus 5–10, Saamen kieli ja kirjallisuus
Engelagillii:	Sámi primary teacher education program for years 5-10, Sámi language and literature

2. Oppalaš dieđut fága birra

Fága koda	5-10 SAM60
Man dási oahppu	Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahppu 5–10, Sámi allaskuvla, bachelor
Galle oahppočuoggá	60 oahppočuoggá mat juohkásit njealljen 15 oč. oahppoovttadahkan
Galle lohkanbaji	Oahpahuš lágiduvvo dábálaččat golmma lohkanbajis, vuosttas ja nuppi oahppojagi áigge.
Mo oahpahuš lágiduvvo	Oahpahuš lágiduvvo dábálaččat oahppobáikkis.

3. Oahppoprográmma gullelašvuoha

Dát lea Sámi allaskuvlla Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu 5–10, bachelora oassin. Oahppoprográmma ja fágaplánaid vuodđun lea 2010 rámmaplána lánkaásahus.

4. Sisabeassangáibádusat

Oppalaš lohkašvuoha dahje reálagelbbolašvuoha ja sámegiella. Ohccis galget leat 35 skuvlapoenja ja unnimusat árvosátni 3, dahje vástideaddji, sámegiela, dárogielas/ruođagielas/ suomagielas ja matematihkas.

Ohccis galgá leat leamaš sámegiella joatkkaskuvllas juogo 1. dahje 2. giellan, dahje son galgá leat čađahan sámegiela lohkanbadjeoahpu eksámena. Ohcci sáhtá maid váldit sámegiela geahččaleami Sámi allaskuvllas, ja dan vuodul árvvoštallojuvvojit su sámegiela máhttu ja sisabeassanvuodđu. Lassin čujuhit universitehtaid ja allaskuvllaid oktasaš sisaváldinnjuolggadusaide..

5. Oahpahusgiella

Dábálaččat davvisámegiella.

6. Sisdoallu

Nugo Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu 5–10 prográmmaplánas nannejuvvo, lea dát oahppu ámmátuoahppu, (geahča prográmmaplána kap. 2. ja 3.).

Sámegiela ja girjjálašvuoda oahpus studeanttat galget ovdánahttit nana fágagelbbolašvuoda sámegiela ja girjjálašvuodas, mii lea buori oahpahusa ja ohppiid oahppama eaktun. Oahppu sisttisoallá fágateoriija, fágadidaktihka ja oahppadiehtaga. Fágadidaktihka čatná oktii dieđafága ja skuvlafága (oahpahusfága) ja suokkarda fága iešvuodaid, sisdoaluid ja bargomálliid ja árvvoštallá plánaid ja oahpahusa mánaid oahppama perspektiivvas. (Geahča prográmmaplánas kap. 3, 6 ja 7).

Sámegiella ja girjjálašvuoha 60 oč. oahppu juohkása guokten 30 oč. váldoovttadahkan, mat sisttisdollet fáttáid mat fáttmastit bajit dási oahppanjoksosiid. Goappáge ovttadagas leat fas guokte 15 oč. ovttadaga.

Sámegiella ja girjjálašvuoha -oahpus leat čuovvovaš oahppoovttadagat ja fáttát:

Sámegiella ja girjjálašvuoha 1, 30 oč.

Fáddá	1. oahppoovttadat – V-SAM 111, 15 oč.
	Sámegiela hámit ja ráhkadusat giellaoahpahasas

Fáddá	2. oahppoovttadat – V-SAM 112, 15 oč.
	Lohkama, čállima ja njálmmálaš gálggaid ovdánahttin

	Sámi girjjálašvuohta ja mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuohta oahpahas
--	--

Sámegeiella ja girjjálašvuohta 2, 30 oč.

Fáddá	3. oahppoovttadat – V-SAM 113, 15 oč.
	Máinnasteapmi ja sámi njálmmálaš árbevierru oahpahas
	Čállinbarggut, teakstaoahppa ja giellafágalaš bargovuogit oahpahas

Fáddá	4. oahppoovttadat – V-SAM 114, 15 oč.
	Giellahistorjá, čállinvuogit ja suopmanat oahppomáilmmis Giella ja servodat, guovttegielalašvuohta

Oahppoovttadagaid sisdoaluid vuodđun lea Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu 5–10 prográmmaplána ja 2010 rámmaplána lánkaásahus. Muhtun oktavuodain sáhtá leat dárbu lonuhit fáttáid oahppoovttadagaid gaska, omd. oahpahanváriid geažil, ja de heivehuvvo eksámen dan ektui. Prográmmaplánas čilgejuvvo ahte oahppoprográmma ja fágaplánaid vuolggasadjin leat sámi kultuvra ja servodat, ja ahte oahpus leat sámi oahppanáddejuvumi ja oahpahusmálet vuodđun.

7. Oahppanjoksoat

Muđui leat prográmmaplánas bajit dási (oppalaš) oahppanjoksoat (kap. 7.) mat čoahkkáigesset váldosisdoalu buot fágain:

”Bajit dási (oppalaš) oahppanjoksoat:

- fágalaš ja fágadidávttalaš máhttu sámegeielas, matematihkas, dárogeielas/ruođageielas/suomagielas ja iežas válljen oahpahasfágain
- vuđolaš máhttu mo sáhtá bargat ovddidit mánáid ja nuoraid vuodđogálggaid, mat gusket njálmmálaš ovdanbuktimii, lohkamii, čállimii, rehkenastimii ja digitála veahkkeneavvuid geavaheapmái ja fágaidrasttideaddji oahpahas, ja hukset mánáide ja nuoraide progreshuvna 5. –10. luohkkadásiid mielde
- máhttu ollislaš oahppangeainnus, deaddu mánáidskuvllas nuoraidskuvlii”

Giella ja giellageavaheamis lea guovddáš sadji buot oahppamis, ja dat gullet lahkalaaga oktii juohke giellageavaheaddji identitehtaovdánahttimis. Sámegeiella ja girjjálašvuođa fága suokkarda sámegeiella mearkkašumiid, doaimmaid ja ráhkadusaid ja mo eatnigiella lea oahppái ahtanuššama ja oahppama vuodđun. Oahpus guorahallat daid vugiid maiguin sáhttit nannet ohppiid šaddama nu aktiivvalaš giellageavaheaddjin ahte sii áddejit iežaset giella ja kultuvrra mearkkašumi ja seammás atnet árvvus maiddá eará giellaid ja kultuvrraid. Oahppu doarju studeantta ohppiid vuodđogálggaid ovddideamis, ja studeantta máhtu árvvoštallat ohppiid gulahallan-, čállin- ja lohkanálggaid. Oahppu nanne studeantta

dáidduid, vai máhtá bagadallat iešguđetlágan ohppiid ja atnit ávkin mánggalágan teaksta- ja oahppanbirrasiid. Studeanta oahppá árvvoštallat ja ovddidit oahpponeavvuid oahpahusa várás ja máhtá láidet ohppiid ovddidit iežaset giellaáddejumi ja -geavaheami sámeielat ja mánggagielat birrašin.

Sámeiela ja girjjálašvuoda fága galgá integrerejuvvot fágaidrasttideaddji bargui. Plánat ráhkaduvvojit juohke lohkanbadjái, ja dain bohtet ovdan seminárat, logaldallamat, lohkanmearit, fágaidrasttideaddji barggut, bargovuogit ja hárjehallama barggut ja oassálastin.

Bajit dási oahppanjoksosiid konkretiseren Sámeiela ja girjjálašvuoda (60 oč.) oahpus

Sámeiela ja girjjálašvuoda oahpus leat bajitdási oahppanjoksosat mat galget dáhkidit ahte prográmmaplána¹ áigumušat váldojit vuhtii.

Máhtu oahppanjoksosat:

Studeanta:

- dovdá mánáid ja nuoraid njálmmálaš ja čálalaš giellaovdáneami.
- dovdá ja máhtá lohkana, čállima ja lohkan- ja čállinoahpahusa teoriijaid.
- dovdá ja máhtá lohkan- ja čállinstrategiijaid.
- lea háhkan máhtu das mo lohkan ja čállin doaimma ohppiid ovdáneamis ja oahppamis.
- dovdá ja máhtá sámeiela giellavuogádaga ja giellageavaheami.
- dovdá guovtte- ja mánggagielatvuoda teoriijaid ja diehtá mánggagielalášvuoda saji sámeiela oahpaheamis ja oahppamis sihke vuosttašgiellan ja nubbingiellan.
- ipmirda njálmmálaš árbevieruid ja girjjálašvuoda mearkkašumi oahpahasas, sámi servodagas ja kultuvrras, ja dovdá guovddáš ja áigejuovdilis girjjálašvuodateorehtalaš ja -didávttalaš doahpágiid ja perspektiivaid.
- dovdá sámi mánáid ja nuoraid njálmmálaš ja čálalaš kultuvrra ja giellabirrasiid maidda sii oassálastet.
- dovdá sámi mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda ja dan šlájaid ja ovdáneami.
- ipmirda mo sámeiella ovddasta árbevirolaš máhtuideamet ja vugiideamet mo mii áddet iežamet ja birrašamet.
- dovdá ja máhtá unnit- ja eanetlogu giellaid gaskavuodaid ja giela(id) doaimma servodagas.
- dovdá skuvlla sámeielfága gustovaš oahppoplána.

Gálggaid oahppanjoksosat:

Studeanta:

- máhtá plánat, čađahit ja árvvoštallat sámeiela ja girjjálašvuoda oahpahusa 5.–10. luohkkadásiin ja vuoduštit fágalaš válljejuumiid.

¹ Oahppanjoksosat leat ee. heivehuvvon dárogielaplána njuolggadusaid mielde, Nasjonale retningslinjer for grunnskolelærerutdanningen 5.-10. trinn, Norsk 1, s. 28-31 ja Norsk 2 s. 31-33.

Vuodđoskuvlaoahpaheadjeoahppu 5-10.-fágii *Sámeiela ja girjjálašvuodta* eai leat ráhkaduvvon vástideaddji njuolggadusat.

- máhtta árvvoštallat ja geavahit iešguđetlágan oahpahanmetodaid lohkan- ja čállinoahpahas ja giehtačállimis 5.–10. luohkkadásiin.
- máhtta geavahit iešguđetlágan árvvoštallanvugiid sámegeala ja girjjálašvuoda fágas.
- máhtta kártet lohkan- ja čállingálggaid, fuomášit lohkan- ja čállinváttuid, ja ovttas earáiguin johtui bidjat dárbbášlaš heivehuvvon oahpahas.
- máhtta oassálastit báikkálaš oahppoplána ovddidanbargui.
- máhtta boktit ja movttiidahttit ohppiid estehtalaš dáiddu.
- máhtta geavahit digitála reaidduid sámegeala oahpahas, hábmet ja árvvoštallat multimodála teavsttaid.

Oppalaš gealbu:

Studeanta:

- lea ieš nana giellageavaheaddji sihke čálalaččat ja njálmmálaččat ja buorren giellaovdagovvan skuvlabirrasis.
- máhtta bargat gielain ja teavsttain mánggakultuvrralaš ja mánggagielalaš skuvlabirrasis ja ovdánahttit ohppiid oahppama ja ovdáneami sin iešguđet eavttuid, beroštumiid ja iešguđetlágan giellamáhtu vuodul.
- máhtta geavahit fágamáhtus, fága doahpágiid ja tearpmaid kritihkalaččat ja konstruktiivvalaččat suokkardallamii ja ovdánahttimii, sihke akto ja ovttas earáiguin.
- oaidná fága oassin ráhkkanahhttit oppalaččat oahppan olbmo ja oahpahas oassin ja movttiidahttit ohppiid oassálastit viššalit almmolašvuhtii.
- máhtta ávkin atnit fágalaš máhtu ja bargat fágalaččat sihke ieš ja ovttas earáiguin.
- máhtta láchčit dili nu ahte giella ja girjjálašvuolta nanne ohppiid identitehta.

8. Oahpahan- ja oahppanvuogit

Oahppanvuogit leat omd. logaldallamat, seminárat, DGT-luohkkálatnjaoahpahas, joavkobarggut, hárjehusat, čálalaš barggut, ságastallamat, vásáhusaid bokte oahppan ja hárjehallan.

9. Gáibádusat beassat eksámenii

Dan njealji oahppoovttadagas leat bargogáibádusat čilgejuvvon sierra. Čujuhuvvo fágaplána II oassái, mas Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu 5–10 - Sámegeala ja girjjálašvuoda oahppoovttadagaid dárkilis plánat bohtet ovdan.

Oahppoprográmma olis juohke studeanta doaimmaha oahppojagi loahpageahčen fágaidrasttildeaddji profešuvdnamáha mainna duodašta fágalaš ovdáneami. Sámegealla lea oassi das. Profešuvdnamáhppii lea sierra notáhttačilgehus.

10. Eksámen

Oahpu njealji 15 oč. oahppoovttadagas lágiduvvojit sierra eksámenat, maid ulbmilin lea čielggadit leago studeanta joksán vurdojuvvon oahppanjoksosiid. Eksámen gokčá sámegeala ja girjjálašvuoda fágalaš ja didávttalaš osiid. Oahppoovttadagaid eksámenat leat čilgejuvvon oahppoovttadagaid kapihttaliin sierra. Eksámena árvosátni addojuvvo ECTS-vuogádaga

mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolemus ceavzinárvosátni. F árvosátni mearkkaša ahte ii leat ceavzán.

1. váldoovttadagas (30 oč.) addo sierra árvosátni, mas 15 oč. ovttadagaid árvosáni deaddu goabbáge dahká 50 % oktiibiddjon loahpalaš árvosátnis.
2. váldoovttadagas (30 oč.) addo maid sierra árvosátni, mas 15 oč. ovttadagaid árvosáni deaddu goabbáge dahká 50 % oktiibiddjon loahpalaš árvosátnis.

Muđui čujuhuvvo Sámi allaskuvlla árvvoštallan- ja eksámennjuolggadusaide.

11. Lea go privatisttain vejolaš váldit dán fága

Privatisttain ii leat vejolašvuolta váldit dán fága. Fága čađaheapmi gáibida ahte studeanta oassálastá oahpahussii ja bargguide fága olis mat galget čađahuvvot hárjehallamiin.

12. Kvalitehtasihkkarastin

Čujuhuvvo SA kvalitehtasihkkarastinvuogádahkii, ja dasa makkár vejolašvuodát/geatnegasvuodát studeanttain lea árvvoštallat Sámi allaskuvlla oahppofálaldagaid ja bálvalusaid kvalitehta.

Studeantadásis oahppu árvvoštallojuvvo evaluerenčoahkkimis ja studeanttat devdet árvvoštallanskovi oahpu loahpahettiin. Ásahusdásis oahppu árvvoštallojuvvo studeantaárvvoštallamiid, eksámenraporttaid, sensorraporttaid ja fágaraportta vuodul.

Studeanttaid dohkálašvuolta árvvoštallojuvvo buot oahppoosiin ja bargohárjehallamiin, nu go gáibiduvvo Universitehtaid ja allaskuvllaid lágas ja Dohkálašvuoda árvvoštallama lánkaásahusas, Vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpuid rámmaplána lánkaásahusas, Sámi allaskuvlla 5-10 prográmmaplánas ja hárjehallanplánas.

13. Lohkanmearri

Čujuhuvvo sierra dohkkehuvvon lohkanmearrelisttuide, mat bohtet ovdan oahppoovttadagaid fáttáin.

OASSI II OAHPPOOVTTADAGAT

1. OAHPPOOVTTADAT - 15 oč.

Sámegiela hámit ja ráhkadusat giellaoahpahas (15 oč.)

Dárogillii:	Samisk grammatikk i språkundervisningen
Suomagillii:	Saamen kielen muodot ja rakenteet kielenopetuksessa Engelasgillii: Sámi grammar in teaching of language

Oppalaš dieđut oahppoovttadaga birra

Oahppoovttadaga koda	V-SAM 111
Man dási oahppu	bachelor
Galle oahppočuoggá	15 oahppočuoggá
Galle lohkanbaji	Oasseáiggis ovttaháje guovtti lohkanbajis
Mo oahpahas lágiduvvo	Logaldallamat, seminárat, DGT-luohkkálatnjaoahpahas, bagadallamat, joavkobarggut, ovttaskas ovdanbuktimat ja hárhjehallan skuvllas

Sisabeassangáibádusat

Čujuhuvvo plána I oassái, kap. 4.

Sisdoallu

Studeanta oahpásmuvvá davvisámegiela giellavuogádahkii ja giellageavaheapmái. Oahpus guorahallojit ee. hápme- ja cealkkaoahpa guovddáš áššit, sátneráhkadanvuogit ja ránnjágelaid ráhkaduslaš váikkuhus sámegillii. Oahpahas deattuhuvvo, mot hápme- ja cealkkaoahpa dieđut adnojuvvojit ávkin skuvlaoahpahas giellaoččodeami nannemis ja gielalaš dáidduid riggodahhtimis. Oahpahas deattuhuvvo maiddái oahpaheaddji rolla sámegiela čállingiela ráhkaduslaš dáidduid diđolaš nanusmahttimis.

Oahppanjoksosat

Máhtu oahppanjoksosat:

Studeanta:

- dovdá ja máhtta sámegiela giellavuogádaga ja giellageavaheami. - dovdá ja máhtta davvisámegiela hápme- ja cealkkaoahpa guovddáš beliid.
- dovdá ja máhtta ođđa sániid ráhkadanvugiid ja loatnasániid heiveheami. - dovdá ránnjágelaid ráhkaduslaš erohusaid davvisámegiela ektui.
- dovdá ja máhtta geavahit didávttalaš vugiid mot hápme- ja cealkkaoahpa áššiid sáhtta neavvut ja oahpahit skuvllas.

Gálggaid oahppanjoksosat:

Studeanta:

- máhttá heivehit hápme- ja cealkkaoahpa dieđuid erenoamážit sámegeiela čállingeiela geavaheapmái ja dan oahpahussii.
- máhttá atnit giellaoahpaid, sátnegirjiid, fágalaš teavsttaid ja digitála diehtogálduid ávkin sámegeiela ráhkaduslaš beliid ja giellageavaheami guorahallamis.
- máhttá váldit vuhtii ránnjágelaid ráhkaduslaš erohusaid davvisámegeiela ektui oahpahusbarggus.

Gáibádusat beassat eksámenii

Gáibiduvvo ahte studeanttat oassálastet aktiivvalaččat sihke logaldallamiidda, semináraide, DGT-luohkkálatnjaoahpahussii, joavkobargguide, oktagaslaš bargguid ovdanbuktimii ja hárbhallamii 5.–10. luohkkádásiin skuvllas (unnimustá 80 %).

Fágaoahpaheaddji dohkkeha bargguid ja oassálastimiid, mat leat dasto eaktun beassat eksámenii.

Eksámen

Eksámen lea 6-diibmosaš oktagaslaš čálalaš eksámen.

Árvosátni addojuvvo ECTS-vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolimus árvosátni. Árvosátni F mearkkaša, ahte ii leat ceavzán.

Lohkanmearri

Aikio, Samuli 1994: Vierissániid heiveheapmi sámegillii: Adjektiivvat. – Tearbmasymposia raporta 3/1994. 27–33.

Čállinrávagirji 2003: 33–39 (Vierissánit (loatnasánit)), 64–75 (Sátneluohkát), 77–88 (Giellagáhtten). URL:

<http://skolenettet.no/nyUpload/Samisk%20læringsnett/Dokumenter/callinravvagat.pdf>.

Helander, Nils Ø. 1996: *Ođđa dadjanvuohki*. – Gielladieđut 1/1996 s. 21. Sámi giellaráđđi.

Nickel, Klaus Peter & Sammallahti, Pekka 2011: *Nordsamisk grammatikk*. s. 27–32 (Oversikt over konsonantenes grader og stadieveksling), 35–36 (Orddeling), 47–55 (Finitte verbformer), 70–79 (Substantiv og adjektiv), 101–102 (Personlige pronomen), 103–113 (Possessive suffiks), 113–115 (Pronomenet *ieš*), 115–117 (Resiproke pronomen). Karasjok, Davvi Girji.

Sammallahti, Pekka 1989: *Davvisámegeiela nomeniid ja vearbaid sojahus. Sojahantiipat ja Sojahantiippaid ovdamearkahámit*. – Sámi-suoma sátnegirji. Čuovus A s. 489–502. *dahje* Sámi-dáru sátnegirji (1998). Čuovus 1 s. 585–600.

Sammallahti, Pekka 1994: *Sátnegoallosteapmi ja čállinvuohki*. – Tearbmasymposia raporta 3/1994. 35–42.

Turi, Else R. 1996: *Karášjoga mánáid veabahámiid morfologalaš variašuvnna guorahallan*. – Sámegeiela váldofágabargu, Tromssa universitehta. Kapihttalat 1–2, 6–7 s. 4–11, 76–87.

Turi, Else R. 1998: *Muhtun sátnehápmeariánttat*. – SA-oahpahusčálus 3, 1998. Sámi allaskuvla.

Vuolab-Lohi, Káre 2007: “Máilmmi alladeamos olmmoš” – Sámegeiela giellagáhttema mánggalágan hástalusat. Girjjis: Jussi Ylikoski & Ante Aikio (doaim.), *Sámit, sánit, sátnehámit*. Riepmočála Pekka Sammallahtii miessemánu 21. beaivve 2007 s. 423–429.

Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 253. Helsinki, Suomalais-Ugrilainen Seura.

URL: http://www.sgr.fi/sust/sust253/sust253_vuolablohi.pdf.

Vuolab-Lohi, Káre 2008: *Giellagáhttenrávvagat*. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu.

Lohkanmeari girjjálašvuodá lassin davvisámegeiela giellaoahpat ja sátnegirjjit adnojuvvojit veahkkeneavvun.

2. OAHPPOOVTTADAT - 15 oč.

Lohkama, čállima ja njálmmálaš gálggaid ovdánahttin. Sámi girjjálašvuohta ja mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuohta oahpahusas (15 oč.)

Dárogillii: Utvikling av de grunnleggende ferdighetene lesing, skrivning og muntlig fremstillingsevne, Samisk litteratur, barne- og ungdomslitteratur i undervisningen, (15 stp)

Suomagillii: Lukemisen, kirjoittamisen ja suullisen ilmaisun perustaitojen kehittäminen, Saamelainen kirjallisuus, lasten- ja nuortenkirjallisuus opetuksessa, (15 op.)

Engelasgillii: Development of basic skills in reading, writing and oral presentation Sámi literature, children's and youth literature in education, (15 credits)

Oppalaš dieđut oahppoovttadaga birra

Oahppoovttadaga koda	V-SAM 112
Man dási oahppu	bachelor
Galle oahppočuoggá	15 oahppočuoggá
Galle lohkanbaji	Oasseáiggis ovttahje guovtti lohkanbajis
Mo oahpahus lágiduvvo	Logaldallamat, seminárat, DGT-luohkkálatnjaoahpahus, bagadallamat, joavkobarggut, ovttaskas ovdanbuktimat ja hárhállan skuvllas

Sisabeassangáibádusat

Čujuhuvvo plána I oassái, kap. 4.

Sisdoallu

Lohkan ja čállin gullet vuodđogálggaide maid vuodđoskuvllas galgá oahpahit ja čatnat juohke fágii ja fáddái. Dán oahppoovttadagas oažžu studeanta máhtu, gálgga ja gelbbolašvuođa ovddidit ohppiid lohkama ja čállima manjel álgo lohkan- ja čállinoahpaha. Guovddázis lea movt oahppit galget oahppat ávkin atnit lohkama ja čállima veahkin oahppat skuvlafágaid ja eará áššiid ja lohkat ja čállit suohtasa dihte, sihke vuosttašgiela, nubbingiela ja amasgiela oahpahusas.

Lohkat ja čállit sáhtta mángga šánjeris, modalitehtas ja sihke ođđaáigásaš ja ovdalaš gaskaomiid – mediaid – bokte. Šánjeriid dáfus leat mánggat sihke áššeteavstta ja čáppagirjjálašvuođa šánjerat. Iešguđet šánjeriidda ja teakstahámiide dárbaša studeanta ieš dovdat ja máhttit geavahit iešguđetlágan lohkan- ja čállinstrategiijaid, ja galgá maid oahpaheaddjiámmáhis máhttit oahpahit ohppiide movt dáid geavaha beaktilit. Dovdat iešguđetlágan ja mánggabebalat teakstahámiid ja movt daiguin sáhtta bargat lea deatalaš, sihke oahpu válddidettiin ja oahpaheaddjiámmáhis. Teakstan adnojit sihke njálmmálaš teavsttat, čálalaš teavsttat ja multimodála teavsttat, teavsttat main mángga ovdanbuktivuogi – degomat teaksta, govat, govvosat ja animašuvnnat – oktii dahket ollislaš teavstta. Ođđa áiggi

teknihkalaš rusttegat addet maid ođđa vejolašvuodaid ja hástalusaid lohkat, čállit ja njálmmálaččat ovdanbuktit. Teorijaid ja iešguđet bargovugiid bokte galgá studeanta ráhkanit geavahit sihke ovdalaš ja ođđamállet mediaid lohkamii, čállimii ja njálmmálaš ovdanbuktimii. Vuodđogálga máhttit digitála reaidduid geavahit ovdánahttit lohkama, čállima ja njálmmálaš ovdanbuktima, gullá dán oktavuhtii. Dasa gullá maid hutkat movt mediijaid sáhtta geavahit sihke sámegeiela oahppamii, sámegeiela bokte eará fágaid oahppamii ja suohtastallamii.

Oahppoollisvuolta láide guovddáš girjjálašvuodadidávttalaš gažaldagaide ja oaidninčiegaide, mat gusket girjjálašvuoda oahpahussii ja mo sáhtta bargat teavsttaiguin skuvllas. Oahppu addá vuodđo- ja guovddáš dieđuid sámi girjjálašvuodas sihke mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuodas. Studeanta oahppá girjjálašvuoda analysareaidduid ja seammás hástalusvu lakkonit sámi mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda sámi ja eamiálbmotperspektiivvas. Oahppu addá maiddái reaidduid unnit dutkanbargguid čađaheapmái.

Oahppanjoksosat

Máhtu oahppanjoksosat

Čađahuvvon oahpu maŋŋá studeanta:

- dovdat dábálaš lohkanmáhtu ja čállinmáhtu ovdáneami váldoáššiid ja movt lohkamiin ja čállimiin bargojuvvo álgooahpahusas.
- dovdat ja máhttit guovddáš teorijaid ja dutkamušaid 5.–10. luohkkadásiid mánáid ja nuoraid dábálaš ja eahpedábalaš lohkan- ja čállinovdáneami birra.
- dovdat ja máhttit lohkan- ja čállinoahpahusa guovddáš teorijaid ja didaktihka, ja máhttit daid heivehit sámegeilli, sámegeiela oahpahussii ja sámegeiela servodatdillái.
- dovdat ja máhttit iešguđetlágan lohkan- ja čállinstrategiijaid, ja movt daid heiveha iešguđet šáŋŋeriid teavsttaide, teakstahámiide, mediaide ja lohkanulbmiliidda.
- dovdat makkár doaibma lohkamis ja čállimis lea leamaš ovdal ja dál lea sámi kultuvrra siskkobealde, ja oaidnit makkár mearkkašupmi das lea oahpahussii.
- diehtit makkár iešguđetlágan doaibma lohkamis ja čállimis lea ohppiid ovdáneamis ja oahppamis, erenoamážit maŋŋel álgooahpahusa.
- dovdá ja máhtta guovddáš girjjálašvuoda dutkama ja girjjálašvuoda didávttalaš doahpágiid.
- dovdá sámi mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda historjjá ja šlájaid.
- dovdá ohppiid guovddáš teakstabirrašiid ja movt bargat teavsttaiguin.
- dovdá iežas rolla giellagáhtejeaddjin oahpaheaddjiámmáhis.
- dovdá sihke sámi girjjálašvuoda klassihkkáriid ja ođđasut sámi mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda.

Gálggaid oahppanjoksosat

Čađahuvvon oahpu maŋŋá studeanta:

- máhttit ráhkadit iešguđetlágan guhkit ja oanehet áiggi plánaid 5.–10. jahkecehkiid vuodđoskuvlaoahpahusa várás, sihke ovttaskas oahppái heivehuvvon ja stuorit ja unnit jovkui heivehuvvon plánaid.
- máhttit láchčit mánggalágan ja ohppiide heivehuvvon oahppodili, sihke nieiddaide ja gánddaide, nu ahte oahppit ohppet lohkat iešguđetlágan teavsttaid ja ovdánahttet lohkanhálu, lohkanmovtta, iešguđetlágan lohkanstrategiijaid ja hásttuhuvvojit lohkat eambo. Girjjálašvuolta galget leat iešguđetlágan čáppagirjjálaš ja áššeprosa šáŋŋeriid teavsttat, ja mánggalágan hámis, mánggalágan ovdalaš ja ođđaáigásaš hámis ja medias, ja sihke oahppama ja suohttasa dihte.
- máhttit láchčit mánggalágan ja ohppiide heivehuvvon oahppodili, sihke nieiddaide ja gánddaide, nu ahte ožžot mánggabealat máhtu ja hárváneami čállit iešguđetlágan teavsttaid, sihke čáppagirjjálašvuoda teavsttaid ja áššeprosateavsttaid, ovdalaš ja ođđaáigásaš mediaiguin, nu ahte ohppiin ovdána čállinmokka, riektáčállin ja gálga ovdanbuktit čálalaččat iešguđet ulbmiliid várás.
- máhttit láchčit mánggalágan ja ohppiide heivehuvvon oahppodili, sihke nieiddaide ja bártneide, nu ahte ožžot mánggabealat máhtu ja hárváneami ovdanbuktit njálmmálaččat unnán dahje ollu guldaleddjiide, iešguđetlágan ulbmila váste ja ovdanbuktinvuogi bokte.
- máhttit plánet, čađahit ja árvvoštallat ohppiid lohkama, čállima ja njálmmálaš ovdanbuktima oahppama ja ovdáneami, iešguđet agi, sohkabeali ja ovdánnamuttu 5.–10. jc. ohppiide ja vuodustit fágalaš välljejuim.
- máhttit árvvoštallat iežas, eará rávisolbmuid ja ohppiid teavsttaid sihke šáŋŋera, hámi ja gaskaoami dovdomearkkaid vuodul, iešguđet árvvoštallanvugiid ja kriterioid mielde.
- máhttit hásttuhit nuoraid gielladiđolašvuoda ja giellagierdevašvuoda ja ovddidit sin njálmmálaš ja čálalaš sáme giela geavaheami.
- máhttit láchčit dili ja movttiidahttit nuoraid geavahit mánggalágan njálmmálaš giela ja njálmmálaš ovdanbuktinvugiid.
- máhttá geavahit girjjálašvuoda teoriijaid ja metodaid mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda. analyseremii, dulkomii ja árvvoštallamii ja fievriddit dán dieđu oahpahussii.
- máhttá ákkastallat ja ságastallat girjjálašvuoda fágadidaktihkkii guoskevaš gažaldagain.
- máhttá heivehit sámi ja eamiálbmotperspektiivva girjjálašvuoda ja njálmmálaš árbevieruid analysii.
- máhttá geavahit girjjálašvuoda analysareidduid bargadettiin mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuodain skuvllas.

Oppalaš gealbu

Čađahuvvon oahpu maŋŋá studeanta

- máhttit láchčit dili nu ahte mánáid ja nuoraid njálmmálaš giella, ja lohkan ja čállin ovdánit sihke árbevirolaš ja ođđamállet bargguid, doaimma ja ulbmila váste ja ovdalaš ja ođđaáigásaš mediaid bokte.
- máhttit álggahit, láidestit ja árvvoštallat mánáidskuvlla gaskadási ja nuoraidskuvladási ohppiid njálmmálaš, čálalaš ja multimodála teavsttaid buvttadeami, sihke sámegielfágas ja eará fágain ja ákkastallat árvosáni maid leat bidjan.
- dovda relevántta dutkangažaldagaid, mat gusket mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda ja njálmmálaš árbevieruid dutkansuorgái.
- máhtta plánet ja čađahit doaimmaid mat nannejit fágalaš kvalitehta barggadettiin girjjálašvuoda in ja njálmmálaš árbevieruin skuvllas.
- máhtta suokkardit ja árvvoštallat iešguđetlágan girjjálašvuoda didávttalaš lahkonaanvugiid oahppanulbmiliid hárrái.
- máhtta válljet heivvolaš mánáid- ja nuoraidgirjjiid, mat nannejit ohppiid lohkanberoštumi.

Gáibádušat beassat eksámenii

Gáibiduvvo ahte studeanttat oassálastet aktiivvalaččat sihke logaldallamiidda, semináraide, DGT-luohkkálatnjaoahpahussii, joavkobargguide, oktagaslaš bargguid ovdanbuktimii ja hárhjhallamii 5.–10. luohkái skuvllas (unnimustá 80 %).

Fágaoahpaheaddji dohkkeha bargguid ja oassálastimiid, mat leat dasto eaktun beassat eksámenii.

Eksámen

Eksámen ordnejuvvo oahppofáttáid mielde:

a. Lohkama, čállima ja njálmmálaš gálggaid ovdánahttin

Studeanta addá sisa 3 barggu main čájeha iežas máhtu ja ovdáneami ovttadaga fáttáin. Unnimustá okta čállosiin galgá gieđahallat lohkama, ja unnimustá okta čállosiin galgá gieđahallat čállima.

30 minuhtasaš njálmmálaš eksámen čađahuvvo čálalaš bargguid vuodul.

ja

b. Mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuohhta

Njealje diibmosaš (4) oktagaslaš skuvlaeksámen.

Olles oahppoovttadaga (a- ja b-oassi) loahpalaš árvosátni rehkenasto oktii nu, ahte a- ja boasi deaddu lea goappásge 50 %.

Árvosátni addojuvvo ECTS-vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolimus árvosátni. Árvosátni F mearkkaša, ahte ii leat ceavzán.

Lohkanmearri

Fáddá: Lohkama, čállima ja njálmmálaš ovdanbuktima vuodđogálggaid ovdánahttin

- Andreassen, Rune (2007): Eksplisitt opplæring i leseforståelse. Girjjis: Ivar Bråten (red.): *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo, Cappelen akademisk forlag. s. [252]-285. (34 s.)
- Bråten, Ivar 2007: Leseforståelse – komponenter, vansker og tiltak. Girjjis: Ivar Bråten (red.): *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo, Cappelen akademisk forlag. s. [45]–81 (37 s.)
- Bråten, Ivar ja Helge I. Strømsø (2007): Forståelse av multiple tekster. Girjjis: Ivar Bråten (red.): *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo, Cappelen akademisk forlag. s. [168]-195. (28 s.)
- Baal, Lisa ja Kirsten Wirkola (2007): *Ávkin ja hávskin – Rávvgat mo álgoohpahusain bargat*. [Karášjohka,] Sámediggi. Kap. 2: Lohkanovdáneami dásit (3 s.), Kap. 3: Čállinováneami dásit (5 s.), Kap. 4: Lohkan – mii bat dat lea? (9 s.), Kap. 5 Guđelágán lohkanmetoda dahje metodaidd galgá válljet (14 s.) (oktiibuot 31 s.)
- Helander, Nils Øivind (2014): Gielladiđolašvuhta, čálamáhttu ja guovttegielatvuhta. Guovdageaidnu. (182 s.)
- Penne, Sylvi ja Frøydis Hertzberg (2008): Muntlige tekster i klasserommet. Oslo, Universitetsforlaget. Kap. 3: Muntlighet og skriftlighet i sammenheng, Kap. 4: Metaspråklig bevissthet som medium for læring, kap. 5: Med fokus på lytting i klasserommet, Kap 6: Retorikk som erkjennelsesprosess og strategi, Kap. 7: Framføringer som sammensatte tekster, Kap. 8: Vurdering av muntlig tekster, Kap 9: Fortellinger, meningsskapin, tolkning og metaspråk. (oktiibuot s. 60 s.)
- Salen, Gerd B. (2003): *Lese- og skriveopplæring i grunnskolen. Kvalitetssikring av ferdigheter*. Oslo, Universitetsforlaget. Kap. 3: Språk og begreper – grunnlaget for læring og utvikling, Kap. 6: Lese- og skrivevansker, Kap. 8: Lesetrappa, Kap. 11: Systemfokus på mellomtrinnet, Kap. 12: Systemfokus på ungdomstrinnet. Oktiibuot 55 siiddu
- Strømsø, Helge I. – Bråten, Ivar 2007: Forståelse av digitale tekster – nye utfordringer. Girjjis: Ivar Bråten (red.): *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo: Cappelen akademisk forlag. s. [196]-220. (25 s.)
- Smidt, Jon 2008: Skrivning og skriveformål – barns og unges veier til ulike fag Girjjis: Rutt Trøite Lorentzen ja Jon Smidt (red.): *Å skrive i alle fag*. Oslo: Universitetsforlaget. S. [22]- 36. (15 s.)

Suomagillii:

- Ahvenainen, Ossi – Sojakka, Jouni 2005: *Lukemis- ja kirjoittamisvaikeudet. Teoreettista taustaa ja opetuksen perusteita*. Kirjapaino Oma Oy. Jyväskylä. s. 18–34 (22 s.)
- Haring, Minna – Julkunen, Marja-Liisa 2002: *Tekstistä oppimaan oppiminen*. Girjijis: Julkunen, Marja-Liisa (toim.) 2002: *Opetus, oppiminen, vuorovaikutus*. WSOY. Helsinki. S. 81–96. (15 s.)
- Harjunen, Elina 2006: *Mediatekstejä lukemaan ja tutkimaan*. Kulmakivi. Luokanopettajan äidinkieli ja kirjallisuus. Toim. Satu Grünthal & Johanna Pentikäinen. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu. s. 130–144 (14 s.)
- Julkunen, Marja-Liisa 1993: *Lukijaksi kasvaminen*. WSOY. Porvoo-Helsinki-Juva. S. 119–126: *Luetun ymmärtäminen*. (8 s.)
- Koponen, Heini 2006: *Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen*. Kulmakivi. Luokanopettajan äidinkieli ja kirjallisuus. Toim. Satu Grünthal & Johanna Pentikäinen. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu. s. 32-59 (27 s.)
- Pentikäinen Johanna 2006: *Kirjoittamisen opettamisen lähtökohtia ja menetelmiä*. Kulmakivi. Luokanopettajan äidinkieli ja kirjallisuus. Toim. Satu Grünthal & Johanna Pentikäinen. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu. s. 107–129 (22 s.)
- Seppälä, Ritva 2006: *Puhe – vuorovaikutuksen liima*. Kulmakivi. Luokanopettajan äidinkieli ja kirjallisuus. Toim. Satu Grünthal & Johanna Pentikäinen. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu. s. 145–165 (20 s.)

Fáddá: Sámi girjjálašvuohta ja mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuohta oahpahusas

Čáppagirjjálašvuohta (s. 800 s.):

- Jalvi, Pedar 1915 (1992): *Muohtačalmmit*. Beaveálgu. – *Sátneáidu* (Jalvi, Pedar – Larsen, Anders). 3. preanta. Davvi Girji, Kárášjohka.
- Larsen, Anders 1912 (1992): *Beaveálgu*. – *Sátneáidu* (Jalvi, Pedar – Larsen, Anders). 3. preanta. Davvi Girji, Kárášjohka.
- Kárášjohka.
- Hofsø, Ellen 2007: Sárái*. Davvi Girji, Kárášjohka
- Paltto, Kirste 2007: Árbi*. – *Ája*. Nuoraidgirji. Davvi Girji, Kárášjohka.

Mánáid ja nuoraid čállin teavsttaid antologijat:

- Riimiin rámiin. Sámi nuoraidantologija. Samisk ungdomsantologi*. 2003. Doaim. Sigbjørn Skåden. Skániid girjie, Evenášši. Válljejuvvon oasis.
- Mu Sápmi jagi 2030*. 2010. Doaim. Saara Alakorva. Sámediggi, Anár. Válljejuvvon oasis.

Dáid lassin studeantajoavku vállje ovttas fágaoahpaheaddjiin logi (6) ođđasut sámi mánáid- ja nuoraidgirjji (máidnasat, románat, noveallat, divttat) ja guokte novealla eará eamiálbmotguovllus.

Teoriijateavsttat

- Buljo, Inger Eline Eira 2003: *Áibmolaččat bohtet! Sáŋragirji nuoraidskuvlii*. Davvi Girji, Kárášjohka. (71 s.)
- Fredriksen, Lill Tove 2011: Mánáid- ja nuoraidgirjiid árvoštallan. – *Sámis. Sámi Čálakultuvrralaš áigečála* 10, 20–23.
- Gaski, Harald 2008: *Luottat bálgát jahkeduhátmolsumis. Ođđaset sámi girjjálašvuohta*. ČálliidLágádus, Kárášjohka. (69 s.)
- Gaski, Harald 1998: Čálagovat. Sámi girjjálašvuođahistorjá. – *Gielas gillii, mielas millii* 8. Davvi Girji: Kárášjohka. (69 s.) dahje Hirvonen, Vuokko 2010: Saamelainen kirjallisuus ja pohjoinen ulottuvuus. – *Vähemmistöt ja monikulttuurisuus kirjallisuudessa*. Doaim. Eila Rantonen. Tampere University Press, Tampere, 71–105. (35 s.)
- Gaski, Harald 1999: Njealját máilmmi čiegain. Álgoálbmotgirjjálašvuohta. Kap. Ođđa skuvlafáddá guhkes ruohtasiiguin. – *Gielas Gillii Mielas Millii* 4. Davvi Girji, Kárášjohka, 12–26.(14 s.)
- Hirvonen, Vuokko 1992: *Girjjálašvuođa dutkamusa vuodđokursa*. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu. (26 s.)
- Hirvonen, Vuokko 1999: *Sámeeatnama jienat. Sápmelaš nissona bálggis girječállin*. Kap.5.2. DAT, Guovdageaidnu,108–113. (6 s.)
- Hirvonen, Vuokko (2012): Rávvagat girjjálašvuođa oahppo- ja dutkanbargguid čállimii. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu. (29 s.)
- Nordberg, Aura Mari 2009: Mii cuvke jávohisvuođa muvrra? Feministtalaš guorahallan Ellen Hofsø nuoraidgirjijis Sárai. – *Sámis. Sámi Čálakultuvrralaš áigečála* 5, 36–41.
- Partapuoli, Máret Káre-Elle 2010: Árbi: Kirste Paltto novealla guorahallan. – *Sámis. Sámi Čálakultuvrralaš áigečála* 6–7, 28–35. (8 s.)
- Porsanger, Sverre 2006: Teáhter; Mitalusa ráhkadeapmi; Filbma. – *Sátneuojit*. Doaim. John T. Solbakk. NRK Sámi Radio. ČálliidLágádus, Kárášjohka, 100–109. (10 s.)
- Åsmund, Hennig 2010: *Litterær forståelse. Innføring i litteraturredaktikk*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag. (Válljejuvvon oasis.) **dahje** Sarmavuori, Katri 2007: *Miten opetan ja tutkin äidinkieltä ja kirjallisuutta? Äidinkielen opetustieteen perusteet*. Helsinki, BTJ. http://files.kotisivukone.com/aidinkielenopetustieteenseurary.kotisivukone.com/miten_o_petan_ja_tutkin_aidinkielta_ja_kirjallisuutta_korjatut_sivut.pdf (Válljejuvvon oasis mat gusket girjjálašvuođa oahpahussii.) **dahje** Puranen, Ulla 1998: *Luen, koen ja sanoiksi puen. Kirjallisuuden käsittelyn opas*. Helsinki, FinnLectura. (Válljejuvvon oasis.) (sullii 80 s.)
- Elektronalaš gáldut
- Fárru*. Čáppagirjjálašvuođa čállit ja teavsttat. Davvi Girji. <http://642.davvi.no/?a=01>. http://www.sompionkirjasto.fi/lohkandiploma/lohkandiploma_girjelistu/kirjat/

Duogáš- ja veahkkemateriálat

- Gaski, Harald – Hirvonen, Vuokko – Näkkäljärvi, Ellen (1992): *Girjjálašvuođa tearpmat*. Sámi oahpahusráđđi, Guovdageaidnu.
- Gaski, Harald (1991): *... nu gárvvis girdilit*. Davvi Girji, Kárášjohka.

Artihkalčoakkáldat:

- Eira, Inga Ravna 2005: Mo ovddidit sámeielat girjjálašvuođa mánáide ja nuoraide? – *Sámis. Sámi kultuvrralaš áigečála*. Nr.1. 13–17.

- Hirvonen, Vuokko 1997: Máinnasteapmi ja lohkama illu. – *Sukká Hávvá 6.O. Oahpaheaddjái veahkkin*. Eriksen, Anne Ingebjørg Svineng, Balto, Haldis ja Guttorm, Anna-Liisa. Kárášjohka: Davvi Girji o.s. 14–16.
- Hirvonen, Vuokko 2003: Lasten- ja nuortenkirjallisuutta saameksi. – *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Doaim. Huhtala, Liisi – Grønn, Karl – Loivamaa, Ismo ja Laukka, Maria. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 259–264.
- Jansson, Annika 2002: Girjjálašvuoda geavahus ja dan mearkkašupmi giellaseailluheapmái. – Hástalusat. Sámegeiela ja sámi girjjálašvuoda njealját dutkan- ja bagadansymposia raporta. 2001. *Sámi dieđalaš áigečála 1/2002*. Doaim. Ijäs, Johanna. Sámi allaskuvla, Sámi instituhtta, Romssa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš.
- Vuolab, Kerttu 1995: Riggodagaid botnihis gáldu – máidnasiid mearihis mearkkašupmi. – *Essayčoakkáldat 2: Cafe Boddu*. Doaim. Gaski, Harald ja Solbakk, John Trygve. Davvi Girji o.s. 23–35.
- Ylimartimo, Sisko 2000: Sápmelaš máinnasgovvagirji. Etnihkalaš govvakultuvrra ja moderna govahusgova deaivvadeamit. – *Girjin. Näkökulmia saamelaiskirjallisuuteen. Oaidninvuogit sámi girjjálašvuhtii. Aspekter till samiska litteratur*. Rovaniemi: Lapin maakuntakirjasto; Inari: Kustannus-Puntsi. 88–97.

3. OAHPPOOVTTADAT - 15 oč.

Máinnasteapmi ja sámi njálmmálaš árbevierru oahpahas, Čállinbarggut, teakstaoahppa ja giellafágalaš bargovuogit oahpahas (15 oč.)

Dárogillii: Fortelling og samisk muntlig tradisjon i undervisning, Skriftlige oppgaver, tekstlære og språkfaglige metoder i opplæringa (15stp.)

Suomagillii: Kerronta ja saamelainen suullinen perimätieto opetuksessa, Kirjoittaminen, tekstioppi ja kielenopetuksen metodit opetuksessa (15 op.)

Engelasgillii: Storytelling and Sámi oral tradition in education, Written assignments, text and language teaching methods (15 credits)

Oppalaš dieđut oahppoovttadaga birra

Oahppoovttadaga koda	V-SAM 113
Man dási oahppu	bachelor
Galle oahppočuoggá	15 oahppočuoggá
Galle lohkanbaji	Oasseáiggis ovttahje guovtti lohkanbajis
Mo oahpahas lágiduvvo	Logaldallamat, seminárat, DGT-luohkkálatnjaoahpahas, bagadallamat, joavkobarggut, ovttaskas ovdanbuktimat ja hárjehallan skuvllas.

Sisabeassangáibádusat

Čujuhuvvo plána I oassái, kap. 4.

Sisdoallu

Fáttát addet vuoddo- ja guovddáš dieđuid sámi njálmmálaš árbevieruid birra, birra, sámegiela hámiid ja ráhkadusaid birra oahpahas ja giela ja servodaga birra.

Sámi máinnastanfáttás besset studeanttat oahppat ja geahččalit čadahit smávit dutkanbarggoža muhtun sámi njálmmálaš árbevieru fáttás. Das sii čogget dieđuid (áinnas vuoras olbmui) geavahettiin dieđalaš metodaid ja analyserejit ja čoahkkáigesset dieđuid dieđalaš vugiiguin. Sii maid váldet vuhtii mo fáddá sáhtta geavahuvvot oahpahas.

Studeantan ja oahpaheaddjin lea maid deatalaš dovdat mánáid ja nuoraid čálakultuvrra, lohkan- ja čállindábiid ja teakstabirrasa. Ulbmil lea ahte bajásšaddi geardi oazžu movtta, hálu ja máhtu lohkat sámegiel teavsttaid, čállit ja njálmmálaččat ovdanbuktit iešguđetlágan teavsttaid iešguđet dilálašvuodain.

Fága teorijja, fágadidaktihkka ja bargohárjehallan galget oktiibuot addit ollislaš oahpu mii addá studentii mánggabealat máhtu.

Oahppanjoksosat

Oahppanjoksosat galget oktiibuot dahkat oahpu ollislašvuoda ovttas bargohárjehallamiin.

Máhtu oahppanjoksosat:

Studeanta galgá

- dovdá sámi njálmmálaš árbevieruid váldomeroštallamiid ja gálduid.
- ipmirda njálmmálaš árbevieruid mearkkašumi oahpahas, sámi servodagas ja kultuvrras.
- dovdat bures makkár dovdomearkkat leat iešguđet hámiid teavsttain, degomat njálmmálaš teavsttain, čálalaš teavsttain ja multimodála teavsttain.
- dovdat iešguđet čálalaš fikšuvdnateavsttaid ja áššeteavsttaid šánjeriid dovdomearkkaid sihke ovdalaš ja ođđaáigásaš mediain, ja dovdat movt mánát 5.–10. luohkái ohppet dáid birra ja movt dáid sáhttet geavahit iežaset teakstabargguin.
- dovdat ja máhttit iešguđetlágan njálmmálaš árbevieruid, ákkastallanvugiid ja ovdanbuktinmáliid mearkkašumi lohkan- ja čállinoahpahas, sámi servodagas ja kultuvrras.
- dovdat ja máhttit čállima ja lohka konvenšuvnnaid, degomat hupmangiela ja ortografijja gaskavuoda, gáldokritihka, gálduide čujuheami njuolggadusaid, ja movt dán oahpaha ohppiide.

Gálggaid oahppanjoksosat:

Studeanta galgá

- máhttá geavahit sámi njálmmálaš árbevieruid oahpahas.
- máhttá geavahit báikkálaš máinnasteddjiid, juigiid dahje eará njálmmálaš árbevieru guddiid oahpahas.
- máhttit láchčit dili ja movttiidahttit nuoraid geavahit mánggalágan njálmmálaš giela ja njálmmálaš ovdanbuktinvugiid.
- máhttit atnit digitála reaidduid ráhkadit oahppanressaid ja veahkkeneavvuid, ja árvvoštallat sihke iežas ja earáid dahkan báberhámi ja digitála oahpponeavvuid.
- máhttit geavahit mánggalágan, sihke báber- ja digitála oahppanreaidduid ja veahkkeneavvuid sámegeioloahpahas, hábmet ja árvvoštallat báberhámat ja digitála reaidduid vuodđogálggaid oahpahusa várás.

Oppalaš gealbu:

Studeanta galgá

- dovdá relevántta dutkangažaldagaid, mat gusket njálmmálaš árbevieruid dutkansuorgái.

- máhtttá plánet ja čađahit doaimmaid mat nannejit fágalaš kvalitehta barggadettiin njálmmálaš árbevieruin skuvllas.
- máhtttá geavahit njálmmálaš árbevieruid mánggabealálaččat oahppama doarjjan ja fievrridit dán dieđu maddái bargoguimmiide ja vanhemiidda.
- máhttit árvoštallat iežas ja eará rávisolbmuid, ja iešguđet dásiid mánáid ja nuoraid teavsttaid giellagáhtten- ja gielladikšunperspektiivvas.
- máhttit bagadallat ohppiid go leat bargame teavsttaiguin nu ahte sii ovdánit, gávdnet dieđuid ja ráhkkanit oassálastit almmolašvuhtii ja ollislaččat servodahkii.

Gáibádusat beassat eksámenii

Gáibiduvvo ahte studeanttat oassálastet aktiivvalaččat sihke logaldallamiidda, semináraide, DGT-luohkkálatnjaoahpahussii², joavkobargguide, oktagaslaš barggaid ovdanbuktimii, čálalaš bargguide, geatnegahtton njálmmálaš ovdanbuktimii ja bagadallamii čadnon geatnegahtton barggaid oktavuodas ja hárhjhallamis 5.–10. luohkái skuvllas, unnimustá 80 %.

Muđui fágaoahpaheadjit dohkkehit buot barggaid ja oassálastimiid, mat leat dasto eaktun beassat eksámenii.

Eksámen

a. Máinnasteapmi ja sámi njálmmálaš árbevierru oahpahusas

Studeanta addá sisa 5-7-siidosaš čálalaš barggu (smávit dutkanbarggoža) mas čájeha iežas máhtu ja ovdáneami ovtadaga fáttás. Fáddá šihattojuvvo ovddalgihtii fágaoahpaheddjiin.

20-30 minuhtasaš njálmmálaš eksámen/ovdanbuktin čađahuvvo čálalaš barggu vuodul.

ja

b. Čállinbarggut, teakstaoahppa ja giellafágalaš bargovuogit oahpahusas

Oktagaslaš 5-7 siidosaš čálalaš ruovttueksámen, man fáddá lei heivehuvvon oahpahussii. Fáddá šihattojuvvo ovddalgihtii fágaoahpaheddjiin.

Olles oahppoovttadaga (a- ja b-oassi) loahpalaš árvosátni rehkenasto oktii nu, ahte a- ja b-oasi deaddu lea goappásge 50 %.

Árvosátni addojuvvo ECTS-vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolimus árvosátni. Árvosátni F mearkkaša, ahte ii leat ceavzán.

² DGT-luohkkálatnjaoahpahus sáhtta leat oahpahus mii čađahuvvo diehtjuohkin-, gulahallan- ja teknologijja gaskaomiid vehkiin, omd. Frontera dahje eará elektrovnnalaš prográmmaid vehkiin.

Oktiibiddjon árvosánis dahket čálalaš bargguid oktasaš árvosátni 50 % ja njálmmálaš eksámen 50 %. Čálalaš barggut ja njálmmálaš eksámen árvvoštallojuvvojit bustávvaárvosániiguin (A–F) ECTS-vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolemus ceavzinárvosátni. F-árvosátni mearkaša ahte ii leat ceavzán.

Lohkanmearri

Máinnasteapmi ja sámi njálmmálaš árbevierru oahpahusas

Teorijateavsttat

Balto, Asta 1997: *Sámi mánáidbajásgeassin nuppástuvvá*. Kap. 6. Ad Notam Gyldendal AS: Oslo, 95–116. (25 s.)

Fredriksen, Lill Tove 2002: Porsáנגgu lávlagat. – Hástalusat. Sámegeiela ja sámi girjjálašvuođa njealját dutkan- ja bagadansymposia raporta.2001. *Sámi dieđalaš áigečála 1/2002*. Doaim. Ijäs, Johanna. Sámi allaskuvla, Sámi instituhtta, Romssa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš, 106–111.

Hirvasvuopio-Laiti, Annukka 2012: *Luohti ja dálá sámemusihkka*. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu. (30 s.)

Hirvonen, Vuokko 1992: *Sámi álbmotdikten*. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu. (51 s.)

Hirvonen, Vuokko 2008: Juoiggus uksan sámi njálmmálaš girjjálašvuhtii – bálggis gillii, identitehtii ja iešárvui. – *Sámi dieđalaš áigečála 1–2*. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu; Romssa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš, Romsa, 90–106.

Kuokkanen, Rauna 2000: Eamiálbmogiid máidnasat. – *Girjin. Näkökulmia saamelaiskirjallisuuteen. Oaidninvuogit sámi girjjálašvuhtii. Aspekter till samiska litteratur*. Doaim. Irene Piippola. Lapin maakuntakirjasto, Rovaniemi; Kustannus-Puntsi, Inari, 20–30. (11 s.)

Rasmussen, Torkel: Mánáidgirjjiid máidnasat; Realisttalaš máinnas; Rievssatdutkan árbevirolaš máinnastanvuogi mielde; Rievssatdutki. – *Sátneđuogit*. Doaim. John T. Solbakk. NRK Sámi Radio. ČálliidLágádus, Kárašjohka, 110–119.(10 s.)

Utsi, Mai Britt 2011: *Muhtun máinnas- ja muitalusoruiid čilgehusat mitalusovdamearkaiguin*. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu. (11 s.)

Árbevierromateriála

Anti, Ellen Brita 2003: *Dovdda čuođi diidda*. Davvi Girji, [Kárašjohka]. (112 s.)

Sámi sátneváđjasat. 2007. Doaim. Sára, Máret. Davvi Girji, [Kárašjohka]. (216 s.)

Árvádusat. 2006. Doaim. Sára, Máret. Davvi Girji, [Kárašjohka]. (51 s.)

Gaup, Káren Elle: *Girjjo-Gárjjo. Mitalusat, máidnasat, árvádusat ja diiddat*. Davvi Girji, Kárašjohka 2001. **dahje** elektrovnaš hámis Gaup, Káren Elle: Girjjo-Gárjjo, 82-73. 74-434-5 http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011032105101

Juuso, Inger Katrine 2010: *Dáلكemearkkat*. Isak Saba guovddáš, [Vuotnabahta] (157 s.)

Mearragátti mitalusat. Mitalusat Isláندdas, Davvi-Norggas, Sámis, Fearsulluin ja Ruonáeatnamis. Doaim. Liv Helen Willumsen. Iđut, Iggáldas. Válljejuvnon oasis.

Vuolab, Kerttu 2008: *Bárboáirras*. Sátnelistu-kapihtal. Davvi Girji, Kárašjohka. 273–310. (37 s.).

Oahpásmuvvan njálmmálaš árbevieru av-materiálaide ja vuorkkáide.

Čállinbarggut, teakstaoahppa ja giellafágalaš bargovuogit oahpahas

Haring, Minna – Julkunen, Marja-Liisa 2002: Tekstistä oppimaan oppiminen. Girjijis: Julkunen, Marja-Liisa (toim.) 2002: *Opetus, oppiminen, vuorovaikutus*. WSOY. Helsinki. S. 81–96. (15 s.)

Harjunen, Elina 2006: Mediatekstejä lukemaan ja tutkimaan. Kulmakivi. Luokanopettajan äidinkieli ja kirjallisuus. Toim. Satu Grünthal & Johanna Pentikäinen. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu. s. 130–144 (14 s.)

Strømsø, Helge I. – Bråten, Ivar 2007: Forståelse av digitale tekster – nye utfordringer. Girjijis: Ivar Bråten (red.): *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo: Cappelen akademisk forlag. s. [196]-220. (25 s.)

Smidt, Jon 2008: Skrivning og skriveformål – barns og unges veier til ulike fag Girjijis: Rutt Trøite Lorentzen ja Jon Smidt (red.): *Å skrive i alle fag*. Oslo: Universitetsforlaget. S. [22]-36. (15 s.)

Eará materiála maid fágaoahpaheadji juohká.

4. OAHPPOOVTTADAT - 15 oč.

Giellahistorjá, čállinvuogit ja suopmanat oahppomáilmmis. Giella ja servodat, guovttegielalašvuohta (15 oč.)

- Dárogillii: Språkhistorie, ortografi og dialekter i undervisningen. Språk og samfunn, tospråklighet
- Suomagillii: Kielihistoria, ortografiat ja murteet opetuksessa. Kieli ja yhteiskunta, kaksikielisyys
- Engelasgillii: Language history, orthographies and dialects in teaching. Language and society, bilingualism

Oppalaš dieđut oahppoovttadaga birra

Oahppoovttadaga koda	V-SAM 114
Man dási oahppu	bachelor
Galle oahppočuoggá	15 oahppočuoggá
Galle lohkanbaji	Oasseáiggis ovtta dahje guovtti lohkanbajis
Mo oahpahus lágiduvvo	Logaldallamat, seminárat, DGT-luohkkál atnjaoahpahus, bagadallamat, joavkobarggut, ovttaskas ovdanbuktimat ja hárbjehallan skuvllas

Sisabeassangáibádusat

Čujuhuvvo plána I oassái, kap. 4.

Sisdoallu

Oahpu ulbmil lea addit dieđuid ja ovddidit gálggaid mat vuodđoskuvlaoahpaheaddjái leat dárbbaslaččat sámi giellahistorjjá, sámegeiela suopmanvariašuvnna, sámegeiela servodatsaji ja čállinoahpaheami plánemii ja čađaheapmái.

Oahppu sisdoallu lea vuodđodiehtu sámegeiela historjjálaš duogáža birra ja dieđut davvisámi njálmálaš ja čálalaš giela gaskavuodaid birra suopmaniid ja čállinvugiid dáfus.

Oahppu addá vuodđodieđuid sámi giellahistorjjás, namalassii urálalaš giellabearraša birra ja earenoamážit sámegeielaid gaskavuodaid birra. Davvisámegeiela suopmanerohusat čilgejuvvojit ja gieđahallojuvvojit čállin- ja lohkanohppama ektui. Studeanta oahppá lohkat sámegeiela ovdalaš čállinvugiid ja nu ahte máhtá čállit ovdalaš čállinvugiid teavsttaid dálá čállinvuohkái ja muđuige atnit ávkin ovdalaš čállojuvvon girjjálašvuođa.

Studeanta oahppá sámegeiela dili birra servodagas unnitlogugiellan. Studeanta oahppá mánggagielalašvuođa iešguđet beliid sihke indiviida- ja servodatdásis.

Oahppanjoksosat

Máhtu oahppanjoksosat:

Studeanta

- diehtá mii čállinvuohki lea ja man vuodul gielaid čállinvuogit leat ráhkaduvvon.
- dovdá Konrad Nielsena, Erkki Itkonena ja Knut Berglanda/Israel Ruonga čállinvugiid ja váldoerohusaid daid gaska ja daid erohusaid dálá čállinvuogis.
- diehtá davvisámegiela váldosuopmanerohusaid sihke oarjjil nuorttas ja siseatnamis mearragáddái.
- dovdá sáme giela giellahistorjjálaš duogáža urálalaš giellan ja oažžu ollislaš gova sáme giela fuolkegielain.
- dovdá olles sámi giellaguovllu variašuvnna váldolinjjáid ja váldoerohusaid sáme gielaid gaska.
- diehtá váldoáššiid sáme giela servodatsaji birra, mii váikkuha unnitlogugielaid stáhtusii ja geavahussii ja dovdá ovttaskas olbmuid giellavuoigatvuođaide guoski mearrádusaid iešguđetge guovlluin Sámis.
- diehtá mii mánggagielašvuohta lea, makkár árvu das lea ja makkár doaimmat dorjot guovttegielatvuođa ja dovdá mánggagielašvuođa dutkama váldodoahpágiid.
- diehtá mo sáhtá ja galgá váldit vuhtii suopmanvariašuvnna ja giela servodatdili didávttalaš beliid giellaoahpaheamis.

Gálggaid oahppanjoksosat:

Studeanta:

- máhtá čilget sáme giela giellahistorjjálaš duogáža, namalassii man vuodul sáme giela gullá urálalaš giellabearrašii ja guđet leat sáme giela fuolkegielat.
- máhtá čilget sáme gielaid gaskavuodaid
- máhtá lohkat teavsttaid čállojuvvon sáme giela ovdalaš čállinvugiide, namalassii Nielsena, Itkonena ja Bergslanda/Ruonga čállinvugiide.
- máhtá transkriberet dálá čállinvuohkáid teavsttaid mat leat čállojuvvon ovdalaš davvisámi čállinvugiid mielde.
- máhtá čilget váldoerohusaid davvisámegiela suopmaniid gaska.
- máhtá heivehit čállin- ja lohkanohpahusa suopmanerohusaid ektui.
- máhtá guovddáš doahpágiid guovttegielalašvuođa ja giela servodatdili birra ja máhtá maid geavahit gielladili ja giellaoahppama čilgemii.
- máhtá iežas oahpaheamis geavahit dieđuid giellahistorjjá, gielladiliid, suopmaniid, mánggagielašvuođa ja giela servodatdiliid birra ja dovdá ovddasvástádusa sáme giela ovdánahttinbargguin skuvlaárgabeaivvis.

Gáibádušat beassat eksámenii

Gáibiduvvo ahte studeanttat oassálastet aktiivvalaččat sihke logaldallamiidda, semináraide, DGT-luohkkálatnjaoahpahussii³, joavkobargguide, oktagaslaš bargguid ovdanbuktimii (80 %) ja hárbjehallamii 5.-10. luohkain skuvllas.

³ DGT-luohkkálatnjaoahpahus sáhtá leat oahpahus mii čađahuvvo diehtajuohkin-, gulahallan- ja teknologija-gaskaomiid vehkiin, omd. Frontera dahje eará elektrovnnalaš prográmmaid vehkiin.

Juohke studeanta čállá guokte oanehis barggu (3-5 siiddu), maid sisdoallu galgá gieđahallat oahppoovttadaga oahppofáttáid. Fágaoahpaheaddji galgá dohkkehit čálalaš bargguid fáttáid.

Muđui fágaoahpaheaddjit dohkkehit buot bargguid ja oassálastimiid, mat leat dasto eaktun beassat eksámenii.

Eksámen

Eksámen lea 6-diibmosaš oktagaslaš čálalaš eksámen. Árvosátni addojuvvo ECTS-vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolimus árvosátni. Árvosátni F mearkkaša, ahte ii leat ceavzán.

Lohkanmearri

Lohkanmearri lea sullii 400 siiddu. Lohkanmearri sisttisoallá maddái logaldalli logaldallamiid ja oahppomateriála. Fágaoahpaheaddji dohkkehemiin sáhtá studeanta lonuhit artihkkaliid ja girjiid sadjái vástideaddji artihkkaliid ja/dahje girjiid. Lohkanmearis galgá ovtadássásašvuolta váldojuvvot vuhtii.

Giellahistorjá

Joki, Aulis J.: De uraliska språken. Umeå: Umeå universitet. (Stensiila, 14 s.)

dahje:

Nuutinen, Olli 1992: Kort om de uraliske språk. – John Lindi og Olli Nuutinen (red.): *Det finske sprogs rødder. Artikler om finsk og den finsk-ugriske sprogfamilie*. s. 1-12.

dahje:

Otavan suuri ensyklopedia 17. 1981 (Artihkal: "Suomalais-ugrilaiset kansat ja kielet". Oasit giela ja girjjálašvuoda birra). Helsinki: Otava, S. 6556-6563 S. (13 s.).

dahje

Kauppinen, Anneli – Koskela, Lasse et al. 1996: Suomalais-ugrilaiset kielet. – *Äidinkieli. Käsikirja 1*. WSOY. 8. painos. 62–71. (10 s.)

Korhonen, Mikko 2003: *Láidehus sámegiela historjái*. Sámás: Johanna Ijäs, Nils Jernsletten ja ABC-Company. Romssa universitehta. S. 1–29. (29 s.)

Korhonen, Mikko 1981: Samiska dialekter. (Oversatt av Bo Wickman). Finsk-ugriska institutionen. Uppsala universitet. 18 s. (Stensiila, 18 s.) dahje

Korhonen, Mikko 1964: Lapin murteiden keskinäisistä suhteistä. – *Lapin tutkimusseuran vuosikirja V*.

Sammallahti, Pekka 1998: The Saami languages. Kárášjohka: Davvi Girji. kap. 6.3 s. 117–131 (13 s.)

Čállinvuogit

Bergsland, Knut (1952): Hvordan den nye samiske rettskrivningen ble til. – *Sameliv. Samisk selskaps årbok*. 1951–52. 1–23. (22 s.) dahje Itkonen, Erkki (1951): Suomen tunturilapin kirjakielen kehitysvaiheet. – *Virittäjä* 55. (15 s.)

Magga, Ole Henrik (1985): Davvisámegiela čállingiela gielalaš vuodđu. – *Dieđut* 2/1985. Guovdageaidnu: Sámi instituhtta. 32–41. (10 s.)

Teakstapensum lea s. 10 siiddu Nielsena, Itkonena ja Bergslanda/Ruonga čállinvuogi mielde teaksta guđesge. Teavsttat válljejuvvojit čuovvovaš veahkkeneavvuin.

Veahkkeneavvut

Jomppanen, Karen 1982: *Lapin käsitöitä – Sami kiehtatuojik*. WSOY.

Lukkari, Pekka 1963: *Lavlagak II*. SkuvlaraĐĐetusa samekielalaš oahppakirjok n:r 1.

Lukkari, Pekka 1972: *Lohkamušak*. Sami Čuvgetusseärvvi toaimmatusak n:r 32.

Miettunen, Siiri 1968: *Abbes*. Sami Čuvgetusseärvvi toaimmatusak n:r 30.

Paltto, Kirsti 1971: *Soagņu*. Sami Čuvgetusseärvvi toaimmatusak n:r 31.

Nielsen, Konrad 1979 (1926–1929): *Lærebok i lappisk (samisk). Bind II. Tekster*.

Universitetsforlaget.

Hagbrink, Bodil 1978: *Davas-játtin*. Aschehoug & co.

Duov’dagat ja bargot. *Låkkamušat sámigillii*. SÖ-förlaget 1967.

Karius ja Baktus. J.W. Cappelens forlag.

Maid bæiváš ad’dá midjiide. Dreyera luondogirjit 18. Samisk utgave. 1958.

Mii ássat Kárášjågas. *Skuvlamánát Kárášjågas sár’gut ja mui’talit*. Fabrituis Forlagshus 1978.

Ná dat šad’det ja sturrut. Dreyera luondogirjit 13 C. Samisk utgave. 1959.

Sáme-giella, gål’li-giella. Lapsk kursbok sammanställd av Nils Erik Hansegård. Sveriges Radio 1963.

Nielsen, Konrad 1979 (1932–1962): *Lappisk (samisk) ordbok*. Bind IV. Systematisk del.

Universitetsforlaget, Oslo.

Vest, Jovvna-Ánde 1994: *Synonymasátnegirji*. Sámi lienaráđđehus, Sámeoahpahusa juogus.

Vest, Jovvna-Ánde 2006: *Sámi synonymat*. Sámediggi.

Suopmanat

Eira, Inger Marie Gaup 2003: *Giella vákkis vággái*. *Dieđut* 2-2003. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. S. 44-56. (12 s.).

Guttorm, Seija 1985: Mo suopmanat galget vuhtii váldojuvvo? *Giella ja olmmoš; Suopmanat, sohka- ja náborgielat*. – *Oahpa giela (B.1.) Oahpaheaddji girji*. Sámi Instituhtta. s. 11-27 (16 s.)

Palismaa, Maaren – Eira, Inger Marie Gaup 2001: *Davvisámegiela suopmanat*. Gielas Gillii, Mielas Millii 9. (79 s.)

Sammallahti, Pekka 1998: *The Saami languages*. Kárášjohka: Davvi Girji. s. 1–20 (19 s.)

Sammallahti, Pekka 1985: Muhtin fuomášahttimat nuppi stávvala vokálaid čállima birra oktasaš čállinvuogis. – *Giella, dutkan, diksun ja oahpaheapmi*. *Dieđut* 2, 1985.

Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. S. 68–74. (7 s.)

Sammallahti, Pekka 1999: *Jietnatoahpa vuodđokursa*. Logaldatmánnggus. Oulu: Oulu universitehta. S. 1–22.

Valkeapää, Helena 1985: Muhtin dialektaerohusaid vuhtii váldin lohkan- ja čállinoahpahusas. – *Giella, dutkan, diksun ja oahpaheapmi*. Dieđut 2, 1985. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. S. 75–94 (19 s.)

Giela servodatsadji ja guovttegielalašvuohta

Davies, Emyr 1996: Muhtun bealit giellaoahpaheamis. Go geahččá walesalaččaid bealis. Jon Todal – Martin Pope (doaimm.) *Duostta hupmat. Gulahallanvuohki sámegielloahpahusas*. Sámi oahpahusráđđi. S. 11 – 43

Eira, Inger Marie Gaup 2004: 2. Oassi Domenačielggadeapmi. – *Sámegiella davviriikkain. Stáhtus ja domenačielggadeapmi*. Dieđut 4/2004. s. 57–78.

Magga, Ole Henrik 2004: Leatgo Norgga giellalágat ja hálddahuovuogit duohta dorvun sámegillii? Tuomas Magga, Veli-Pekka Lehtola (doaimm.) *Sámiid rievttit gillii ja historjái*. Publications of the Giellagas institute Vol 3. 2004. 10 s.

Rantala, Leif 2004: Ruošša sámegielaide dálá dilli. Tuomas Magga, Veli-Pekka Lehtola (doaimm.) *Sámiid rievttit gillii ja historjái*. Publications of the Giellagas institute Vol 3. 2004. 6 s.

Rasmussen, Torkel 2005: *Jávohuvva ja ealáska: davvisámegiela giid demografijja ja buolvvaidgaskasaš sirdáseapmi Norggas ja Suomas*. Sámegeiela váldofágabargu. Tromsø. S. 1–63 ja 141–155

Øzerk, Kamil Z. - Juuso, Randi 2010: *Pedagogalaš jurddagirji guovttegielalaš mánáidgárdiide*. Davvi girji s. 5–53

Veahkkeneavvut

Sámi giellaláhka Suomas <http://www.finlex.fi/data/saame/20031086a.pdf>

Perusopetuslaki § 10 opetuskieli <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Norgga oahpahusláhka 6. Kap. Sámegeielat oahpahus

http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Oplæringsloven_samisk_20090421.pdf

Ruođa giellaláhka <http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/81/07/e3d3f60c.pdf>

Ruođa našunála minoritehttagiellaláhka <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20090724.HTM>

Ruođa skuvlalahka kap 13

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2010:800#K13>

Suoma vuodđoláhka § 17 vuoigatvuohta iežas gillii ja kultuvrai

Journal of Indigenous Peoples Rights 1/2010 <http://www.e-pages.dk/grusweb/55/>

ILO 169 ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/midtspalte/ilokonvensjon-nr169-om-urbefolkninger-o.html?id=451312>, del I, del VI